

Маја М. Анђелковић

Универзитет у Крагујевцу, Филолошко-уметнички факултет – Србија

e-mail: zmajce7@yahoo.com

ПРАШКИ ПРЕПИС (Ѕ 19) СЛОВА О ПРЕКРАСНОМ ЈОСИФУ¹

Апстракт: У раду се анализира прашки препис IX Н 16 (Ѕ 19) апокрифа о Прекрасном Јосифу, као један од преписа основне групе овог апокрифа у српскословенској рукописној традицији, уз уводно разматрање жанровских карактеристика апокрифа и њиховог ванканонског положаја. Поређењем са остала три преписа исте групе утврђују се првенствено разлике и особености редакторских измена предлошка. Такође се сагледавају стилске карактеристике текста и синтаксичко варирање остварености стилских фигура. На крају рада донето је и издање преписа Ѕ 19.

Кључне речи: апокриф, Слово о Прекрасном Јосифу, прашки препис IX Н 16 (Ѕ 19), српскословенска рукописна традиција

Увод

Апокрифни текст настајао је у интеркултурном коду, месту сустицања званичног и незваничног, те је као такав најчешће нудио слику света која је у незнатностима или, пак, у значајнијој мери одступала од канона као центра средњовековља. „Његова мултижанровска структура (мешавина црквене и новозаветне књижевне предаје, средњовековних нормираних жанрова, јеванђеља и бајке), као и његова десиметрична, мултиидеолошка свест (правоверје, сујеверје, манихејство, гностицизам, аутентични етнокултурни миље), формирала је посебан облик идентитета апокрифног света.“² Отуда у том интеркултурном коду треба тражити разлоге за вишевековно трајање апокрифа и њихову популарност која није јењавала ни онда када се установљеним индексима забрањених књига (*Index librorum prohibitorum*)³ јасно указивало на њихов ванканонски положај, а они означавали као идеолошки неподобан жанр.⁴ Супротно очекивањима до којих је требало да доведе њихова одбаченост, фрагментарна структура апокрифа, метанаративни план, динамично приповедање, могућност лакшег разумевања текста – само су неки од чинилаца који су апокрифе још више учврстили у њиховом трајању, и омогућили им да се у различитим рукописним

1 Рад је део истраживања које се изводе на пројекту 178018, *Друштвене кризе и савремена српска књижевност и култура: национални, регионални, европски и глобални оквир*, који финансира Министарство просвете и науке Републике Србије.

2 Анђелковић 2009, 40.

3 За време Лаодикијског сабора пописане су канонске књиге Старог и Новог завета. Све остале књиге (текстови) сматрани су лажним и забрањеним, а спискови забрањених књига често су се појављивали напоредо са списком канонских текстова. Уп. Анђелковић 2009, 41 – фусн. 4; Трифунувић 1990, 20-21.

4 Уп. Анђелковић 2009, 40-42.

традицијама исти текст разгранав у неколиким варијантима и редакцијама, прилагођавајући се сврси свог постојања⁵ и етнокултурним околностима у којима настаје.

Предочена варијантност нарочито је била изражена у случајевима када су апокрифи говорили о важним библијским личностима, а посебно онда када су својој структури и виђењу света прилагођавали развијену библијску причу. Управо су то, верујемо, били основни разлози да се апокрифи о Прекрасном Јосифу појаве у најразличитијим рукописним традицијама (грчка, латинска, сиријска, руска, српскословенска и др.)⁶, и да се њиховим поређењима могу формирати каталози преписа различитих група и редакција.

У српскословенској рукописној традицији до сада је утврђено постојање 24 преписа апокрифа о Прекрасном Јосифу, који припадају основном типу – како га продају браћа, и свега два преписа *Житија Асенетино*⁷. Пошто досадашња истраживања нису донела помак у утврђивању времена настанка, и даље се у науци наводи претпоставка да су у српској средини ови апокрифи преведени најкасније током 13. века.⁸ У појединима постоји уводна формула: „Оче, благослови!“⁹, којом се назначава да се апокриф читао у цркви, а у неким постоји и јасна ознака (у самом наслову или непосредно након њега) о дану, одн. празнику када се чита. Иако не негирамо могућност да су се током проповеди читали краћи одломци, можемо се сложити са Јовановићем који констатује следеће: „Пре би се очекивало да су назначеног дана читани у трпезарији, где се иначе читају пространија прозна дела, углавном житија, у време обеда, онако како су распоређена према данима и празницима.“⁹

Оно што смо обимним истраживањем утврдили јесте да се сви српскословенски преписи основног типа апокрифа о Прекрасном Јосифу могу поделити у четири групе. Прву, основну, групу српских преписа апокрифа о Јосифу чине четири преписа која потичу из XV, XVI и XVII века:

- XV век, Москва, Државни историјски музеј, збирка А. И. Хлудова, бр. 241, 46а-51а;
- 1520. година, Загреб, Архив ХАЗУ, бр. IVa24, 256-28а;¹⁰

5 Осим што су садржани као писани текст у различитим зборницима, апокрифи су бивали читани и током проповеди или у манастирским трпезаријама. У односу на то шта им је била сврха у коју се користе, већим делом је зависила, пре свега, дужина текста, чиме се иницијално мењао текст предлошка. Уп. Јовановић 2005, 17.

6 Рукописне традиције у којима се појављује апокриф о Прекрасном Јосифу набројане су у Анђелковић 2013: 81. О постојању око 200 познатих преписа, в. Јацимирски 1921, 118-141; о преписима у српскословенској традицији в. Јовановић 2005, 493-494. Списку српскословенских преписа треба додати препис из збирке Соколов, објављен у Анђелковић 2013. О апокрифном Житију Асенете, в. Burchard, Ch. 1980. и Burchard, Ch. 1987.

7 О особеностима преписа из збирке Соколов у Државном историјском музеју у Москви бр. 156, в. Анђелковић 2013; а о особеностима (из палеје са тумачењем) преписа збирке манастира Хиланадара бр. 188, 120а-123б, в. Анђелковић 2006. Преглед српскословенских преписа в. у Јовановић 2005, 493-494. Уп. и Бошков 2000, 403-414.

8 Петканова 1992, 419.

9 Јовановић 2005, 17.

10 Треба напоменути да је Решетар већ приредио издање овог преписа: М. Решетар, *Либро од мнозијех разлога, Дубровачки ћирилски зборник од г. 1520*, СКА, Зборник за историју, језик и књижевност српског народа, Прво одељење, Споменици на српском језику, књ. 15, Ср. Карловци 1926, 37-40. С обзиром на то да смо у овом издању уочили грешке, у раду користимо закључке на основу анализе оригинала.

- XVI-XVII век, Загреб, Архив ХАЗУ, бр. Ша43, 244а-252а;
- XVII век, Праг, Народни музеј, бр. IX Н 16 (Š 19), 1706-179а.

Текстолошка поређења

На основу текстолошког увида у сва четири преписа може се закључити да прва два, московски¹¹ (у даљем тексту: Хлуд. 241) и загребачки (у даљем тексту: X. Ша43) препис, представљају варијанте овог апокрифа, а да су други загребачки препис (у даљем тексту: X. IVa24) и прашки препис (у даљем тексту: Š 19) њихове редакције.

Преписи прве варијанте носе назив *Слово Прекрасног Јосифа како га продаше његова браћа (трговцима)*. За основни текст узели смо загребачки препис X. Ша43 који је у односу на московски садржајнији, тим пре што овом другом недостаје део текста (који се налазио на истргнутих странама).¹² Ако се изузме целина која не постоји у Хлуд. 241, онда сижејних разлика између преписа готово да и нема. Наслови се разликују по томе што је у препису Хлуд. 241 незнатно садржајнији – у X. Ша43 гласи: *Сл(о)во прѹкраснаго фѹсифа како продаше его братѹа* (244а), а у Хлуд. 241: *Сл(о)во прѹкраснаго фѹсифа како продаше него брат:а коѹпцем(ц)* (46а). Иза наслова пре почетка текста у Хлуд. 241 стоји: *Б(лаго)сл(о)ви њ(тц)љ(е)* (46а), а што треба да укаже на то да се текст заиста и читао.

Као што смо већ нагласили, преостала два преписа представљају редакције, које су, додајемо, засноване на потпуно опречним редакторским поступцима.

Други загребачки препис, X. IVa24, представља посебну редакцију постојећег превода који је сачуван у два преписа. Редакција се заснива на скраћењима, али је у осталим деловима близак по сижејном току са остала два преписа.

Основни разлог за скраћивање можда се може потражити већ у наслову дела: *Пѹљине· ѡтене· приекраснога· иѹзефа· сина· иаковова* (X. IVa24, 25б). Пошто су чтењија по првенственој намени била предвиђена за читање, врло је вероватно да се редактор трудио да његов препис буде језгровитији у односу на текст који је имао као предложак, те је делимично развио само оне сегменте текста који би допринели његовој живописности и поучности.

С обзиром на то да овај препис није предмет нашег рада, овде ћемо само навести основне разлике. Прва већа разлика садржана је у Јосифовом плачу на Рахилином гробу. Други сегмент тиче се разговора Харејеве жене и Јосифа. Трећи одељак у коме је приметна редуција јесте одељак о Јосифовом препознавању браће и сви догађаји који се дешавају за време обеда на који их је Јосиф позвао. Осим скраћивања у односу на X 43¹³, приметан је и другачији распоред догађаја у оквиру целине. Четврти одељак односи се на подметање чаше у Венијаминов товар. Он је развијенији у X. IVa24 и чини последњу целину која на овакав начин може да се пореди са осталим преписима ове групе.

11 Описне називе преписа дајемо условно, и то месту чувања, а не настанка дела.

12 Претпостављамо да је пагинација накнадно урађена, чиме објашњавамо то да недостатак текста није уочљив на основу пагинације. Ово тим пре што се текст московског преписа са мањим разликама подудару са загребачким све до краја своје 506 стране и да се то подударење наставља на 51а страни све до краја текста.

13 Са М 241 није могуће детаљно поређење, јер се у њему после наведеног сегмента текст прекида.

Највеће скраћивање налази се након претходног сегмента. Док је у Х. Ша43 и Хлуд. 241 (изузимајући део који препису недостаје) завршни део апокрифа (од Јосифовог откривања браћи до краја текста) изузетно развијен, у Х. IVa24 сведен је на свега неколико краћих реченица.

Поред наведених скраћивања, у Х. IVa24 запажају се и извесна одступања која се тичу проширивања појединих епизода, а која додатно потврђују претпоставку да се ради о редакцији превода. С друге стране, оне доносе и нове појединости којих у преводу нема.

Проширења су присутна у два наврата. Први пут је када фараон узима Јосифа себи за зета и када набраја шта му све предаје у руке, а друго проширивање чини део текста у коме се описује настанак глади и Јосифово спасавање народа од глади. Варијанта превода у потпуности је непознат сегмент који се односи на царско упознавање са Јосифом, када му у разговору цар каже да познаје Јакова и Рахилу.

За разлику од Х. IVa24, прашки препис § 19 представља редакцију прва два преписа која се заснива на проширењу првобитног превода. Уз ова проширења уочавају се и редукције појединих делова текста, као и различита распоређеност појединих сегмената текста.

Прво ћемо указати на разлике које постоје у наслову и на завршетку дела. Наслов § 19 гласи: *Слово њ прѡхраѣнѣмцѣ и њсифѣ*. (§ 19: 1706), што значи да је сажетији у односу на наслове преписа Х. Ша43 и Хлуд. 241, а да се у потпуности разликује од наслова преписа Х. IVa24. По сегменту *њ(тѡ)ѡѣ в(лаго)сл(о)вы*. који се налази непосредно после наслова, приближава се препису Хлуд. 241. Једина разлика која постоји тиче се измењеног реда речи, јер је у Хлуд. 241: *Б(лаго)сл(о)ви њ(тѡ)ѡ(ѣ)* (46а). Свакако, и у § 19 формулативни почетак указује на то да се апокриф читао, иако нема прецизнијег временског одређења.

Сам крај дела различит је у односу на остале преписе, али је садржајно близак Х. Ша43 и Хлуд. 241. И на овом месту уочава се проширење које се заснива на директном обраћању браће Венијамину које претходи обраћању Богу.

Х. Ша43	Хлуд. 241	§ 19
[252а] (...) и възвашѣ къ г(оспод)ѡ в(ог)ѡ. г(оспод)и в(ож)ѣ г(лаго)лющѣ. в(ож)ѣ в(тѡ)ць наших[ъ] авраамовъ исаковъ иаковъ. ѡслиши нас(ъ) в(ратѣ) нашѣм[ъ]. и сътворише м(о)л(и)твѡ къ в(ог)ѡ и надѡ се вениаминъ вѣл'ма. ѡсифъ съ ѣф(р)ѣмом(ъ) г(лаго)лахѡ. вениаминѣ в(рати) се покаи се.	[51а] (...) и възвашѣ къ г(оспод)ѡу в(ог)ѡу г(лаго)лющѣ. г(оспод)и в(ож)ѣ в(тѡ)ць н(а)ших(ъ). авраамовъ. исаковъ(ъ). иаковъ. ѡслиши нас(ъ) в(ратѣ) н(а)шим(ъ). и сътворише м(о)л(и)твѡ къ в(ог)ѡу. и надѡу се вѣниамин(ъ) вѣлико ѡсифъ съ ѣфремомъ г(лаго)лаше ѣмоу. в вѣниаминѣ в(рати) се и покаи се а ѡнъ имашѣ ѡ. с(ы)новъ и тѣх(ъ) надчи ѡдѡ змируюци. и тако поукноу се посрѣд[ъ] их(ъ). с(ы)новѣ	[178б] (...) и вѡса в(рати)а рѣш(ѣ) да сатѡворимо мольбѡ къ в(ог)ѡ в(тѡ)ць наших[ъ] да в(ог)ъ из'вавити ѡи в(т[т] него и рѣш(ѣ) вѡси покори се вениаминѣ и в(рати) се. и не вас'хотѣ њ имашѣ ѡ. с(ы)новъ и тѣх[ъ] ѡдѡ ѡчашѣ, такождѣ в(ъ)си рѣш(ѣ). в(ож)ѣ в(тѡ)ць [179а] наших[ъ] авраамовъ исаковъ иаковъ ѡслиши н(а)съ в сѣм[ъ] в(ратѣ) нашѣм[ъ]. тогда вениаминъ надѡу се. и вѡси г(лаго)лахѡ
1 ѡнъ имашѣ ѡ. с(ы)новъ и тѣх[ъ] надчи ѡдѡ змируюци. и та распѡче се посрѣд[ъ] их[ъ]. с(ы)новѣ вениаминовѣ		

14 С обзиром на то да су мања проширења и различит положај сегмената врло учестали, у анализи доносимо само она значајнија.

<p>зла w(ть)ца своѣго заповѣд[ь] примѣше· wt[ь] их[ь] придоше зли р[о]дове· еретици ... <х>заници· кръвомѣси, в(ог)ѡ ѵе нашѣмѡ сл(а)ва вѣ вхкѣ·</p>	<p>вѣниаминовы зла w(ть)ца заповѣд[ь] пріѣше· и wt[ь] них(ь) изидоше зли р[о]дове· еретици в(о)гомили вавоѣне кръвомѣси· в(ог)ѡ н(а)шѣмѡ сл(а)ва в вѣк ам(и)нь·:</p>	<p>помѣни се вѣниаминѣ и въз'врати се внь же не хотѣаше нь скр'жеташе зѡвы на въсѣх[ь]· и такождѣ рас'паде се посрѣде их[ь]· и с(ы)нови ѣго wt[ь] него заль вбичаи примише и семе их[ь] амалика мѡчитѣла на горѣ простр'тикл[ь] рѡкъ своих[ь] крѣтавбраз'но· в(ог)ѡ нашѣмѡ· сл[а]ва въ вѣкы· аминь:—</p>
---	--	--

Прво веће проширење налази се у уводном делу апокрифа. У поређењу са Х. Ша43 се уз ово веће проширење јављају и два мања, док у поређењу са Хлуд. 241 она не постоје јер су на тим местима преписи Š 19 и Хлуд. 241 идентични.¹⁵

Х. Ша43	Хлуд. 241	Š 19
<p>[244a] (...) wче в(лаго)сл(о)ви мѣ да поидѡ къ брати моѣи и виждѡ их[ь]· и волит(ь) ср[ь]д[ь]це моѣ за них(ь)· р(ѣ)чѣ ѡковъ поиди и пакы ск(о)ро възврати се къ мнѣ·</p>	<p>[46a] (...) р(ѣ)чѣ ѡсифѣ къ w(ть)цѡѣ своѣмоѣ ѡковѡ· w(ть)чѣ да поидѡѣ къ брати моѣи· виждѡѣ их(ь) <u>понеже</u> <u>мно го</u> [46б] <u>д(ь)ни не</u> <u>видѣх(ь) их(ь)</u>· и волить ср[ь]д[ь]це моѣ w них[ь]· и р(ѣ)чѣ ѡков(ь) иди чѣдо· и паки скоро приди къ мнѣ·</p>	<p>[170б] (...) въ ѣдинѣ же wt[ь] д'ни рѣч(ѣ) ѡсифѣ [171a] къ w(ть)цѡѣ своѣмѡ w(ть)чѣ <u>пѣсти мѣ да поидѡ</u> <u>до братиѣ моѣѣ да принѣсѡ</u> <u>им[ь] пати и да виждѡ</u> <u>их[ь]· понеже дав'но их[ь]</u> <u>видѣлъ есам[ь]</u> и мн(о)го ср[ь]д[ь]це моѣ волить w томѣ· ѡковъ же рѣч(ѣ) ѣмѡ с(ы)нѡ мои ѡсифѣ· ср[ь]д[ь]це моѣ не можетъ пѣстити тѣв(ѣ) да wt[ь]лѡчиши се wt[ь] м(ѣ)не· пакы ѡсифѣ рѣч(ѣ)· ср[ь]д[ь]це моѣ волить мѣ за братику моѣю нь да поидѡ и пакы скоро въз'вращѡ се ка тѣв(ѣ) w(ть)чѣ· ѡковъ рѣч(ѣ) съматри поиди с(ы)нѡ мои ѡсифѣ нь въскорѣ въз'врати се ка м[ѣ]нѣ·</p>

15 У табели су подвучена места са мањим изменама, а италиком је истакнуто оно чега има само у датом препису.

На друго проширење наилазимо у делу текста који говори о насртају Харејеве жене на Јосифа. Поред детаљније описане сцене, проширење се заснива на увођењу унутрашњег монолога Харејеве жене, што представља потпуну новину у односу на све остале преписе ове групе апокрифа:

и прих[ъ]вати его жена за рамо· и рѣч(е) емѸ не пѸщѸ т(ѣ)вѣ wt[ъ] с[Ѹ]дѸ донѸдеже сѣтвориши волѸ мою· ивсифѣ же свѣр'же гор'нѸю ризѸ съ сѣвѣ и из'вѣже вѣнь· она же || въ с(е)вѣ помисл'лаше лѸкавик помисл'и г(лаго)лк не могѸ зрѣти въ домѸ моим[ъ] таковоѸ красотѸ а лихак биты· и възѸпы великим[ъ] гл(а)сомъ съ плачѣмъ и въ рѸках[ъ] ѡдеждѸ ивсифовѸ др'жеще· и тѸ съниде се множаство народа и егда придѣ харѣи мѸжь се и срѣте его съ плачѣмъ· (Ш 19, 172б-173а).

Када је реч о различитим распоређеностима појединих сегмената текста, највеће је одступање запажено у позиционираности Јаковљевог плача за Јосифом. У Š 19 Јаковљев плач уметнут је као дигресија у епизоду са Харејевом женом. Тачније, испред њега је приказано женино насртање и лажно оптуживање Јосифа, а иза плача приповедање се наставља одвођењем Јосифа у тамницу. У преписима Х. Ша43 и Хлуд. 241 Јаковљев плач за Јосифом појављује се тек након сегмента у којем се описује настанак глади, па се на плач надовезује Јаковљев захтев да синови оду у Египат да купе жито. Када се упореде шири контексти у оквиру којих се овај плач појављује, долази се до закључка да је место на коме је плач остварен у преписима Х. Ша43 и Хлуд. 241 логичније и боље стога што плач на том месту не нарушава приповедни ток нити доводи до ретардације.

Упоређујући сва четири текста ове групе, такође је уочљиво да Š 19 у извесним сегментима доноси новине у односу на остале преписе, и то најчешће на лексичком нивоу, нпр:

- антропоними: ивсифѣ, вѣнамињ, харѣи (Х. Ша43), ивсиф(ъ), вѣнамињ, харѣи (Хлуд. 241), иозефѣ / иозепѣ, вѣнамињ, харѣи (Х. IVa24); ивсифѣ/ивсифѣ, вѣнамињ, харѣи (Š 19);
- браћа Јосифа бацају у: пропасти (Х. Ша43, 244б), пропасть (Хлуд. 241, 47а), тамницѸ (Х. IVa24, 25б), ровѣ (Š 19, 171б);
- Јосиф бива продан за: ·л̄· срѣвѣрник(ъ) (Х. Ша43, 245а), ·л̄· срѣвѣрникѣ (Хлуд. 241, 47а), тридѣсти· динара (Х. IVa24, 25б), ·л̄· златици (Š 19, 171б);
- египатским трговцима браћа казују да Јосиф магѣ имат[ъ]· и вса хощѣт(ъ) магаты· (Х. Ша43, 245а), магѣин(и)кѣ ѣс(тъ)· и вас(ъ) хощѣт(ъ)· ѡмагѣати· (Хлуд. 241, 47а), маѣоникѣ· ѣсѣтъ· ѡмаѣиати· васѣ· хоѣ (Х. IVa24, 25б), магѣаникѣ кс(тъ) и хощѣтъ в(а)сѣ ѡмагѣиати (Š 19, 171б);
- Јосиф је Харејев: равѣ кѸплѣњ (Х. Ша43, 246а), прѣви слоѸга и ровѣ коѸплѣњ (Хлуд. 241, 48а), ровѣ кѸплѣњ (Х. IVa24, 26а), р(а)ва кѸплѣн'на и Хареј га поставља за г(о)с(ъ)подина домѸ своимѸ (Š 19, 172б);
- Харејевој жени у рукама остаје Јосифова: плащаницѸ (Х. Ша43, 246а), плащаницѸѣ (Хлуд. 241, 48а), плащѣ (Х. IVa24, 26а), гор'нѸю ризѸ/ѡдеждѸ (Š 19, 172б/173а);
- у тамници се поред слуге налази и: ставильць ц(а)ра фараѡна· (Х. Ша43, 246б), столник(ъ) ц(а)ра фараѡна (Хлуд. 241, 48б), стоникѣ· цара· фараѡна (Х. IVa24, 26а), стол'ника ц(а)рѣва (Š 19, 174а);
- фараон Јосифа поставља за: втораго ц(а)ра (Х. Ша43, 247б), ц(а)ра (Хлуд. 241, 49б), царѡмъ (Х 24, 27а), ц(а)ра (Š 19, 174б);

- Јосиф користи назив: *стѣклѣницѣ* (X. Ша43, 249а) кад удара у њу, а назив *чашѣ* (X. Ша43, 249а) кад наређује да је скрију у Венијаминов товар, док се у X. IVa24 у истим ситуацијама служи називима: *цаклѣницѣ* (X. IVa24, 27б) и *кѣпѣ* (X. IVa24, 27б); у § 19 се у обе ситуације јавља именица *ч(а)ша* (§ 19, 176б).¹⁶

Стилске особености преписа § 19

Како на основу претходних изнетих запажања тако и на основу језичко-ортографских¹⁷ и стилских карактеристика које ћемо навести, очигледно је да су преписи X. IVa24 и § 19 ближи препису Хлуд. 241.

Када говоримо о стилским карактеристикама, уочљиво је да је у прашком препису апокрифа о Јосифу употребљено ретко мало стилских средстава, у односу на остале преписе, па чак и оних чији су текстови знатно краћи. У тако оскудном фонду фигура својом фреквентношћу издвајају се епитети и полисиндет. Једине целине које се издвајају по кумулацији стилских фигура јесу оне целине у којима се напоредо користе апострофе и реторичка питања.

Епитети се махом остварују у свом примарном облику – кроз појаву конгруентних атрибута, као што су: *Слово ѡ прѣкрас'немъ иѡсифѣ* (170б), *ї испльни се ненз'рѣч(ѣ)н'наго стѣда* (172а), *лѣзавиѣ мис'лии* (172а), *г(лаго)лы лаж'ник* (173а), *крас'никъ вчи помрачише* (173б), *въз'любвѣн'наго ми с(ы)на иѡсифа* (173б), *вѣликои части* (174а), *сань сѣло страшанъ* (174а), *·ѣ· виволю чр'нѣх[ь]* (174б), *заль вбичаи* (179а)... Међутим, не тако мали број епитета остварен је и кроз прилоге за начин и кроз именске предикативе, чиме се doneкле надомештава оскудност употребе разноликих стилских средстава.

Прилози *горко*, *тајно*, *љубазно* и *крстообразно* имају улогу епитета у наредним примерима: и плака се *гор'ко* (175б), и *ѣм[ь]ше виахѣ его гор'ко* (172а), *гор'ко плакаше* (173б), и тако *вѣд[ѣ]хѣ его виоше гор'ко* (171б), и *ѣмше его виахѣ гор'ко* (171б), *ц(а)рь рѣч(ѣ) слѣгам[ь] въвр'зѣте сию чашоу въ товары вениаминови таин'но* (176б), *любаз'но прих[ь]* (176б), и *семе их[ь] амалика мѣчитѣла на горѣ простр'стикм[ь] рѣкъ своих[ь] крѣташвраз'но* (179а).

Следећи примери показују да се епитети остварују и употребом придева који има синтаксичку функцију именског предикатива: *лицѣ ви иѡсифѣ живѣ виль* (173б-174а), *мл[а]дѣ кс(ть) и лѣдѣ сего ради плачѣть* (175б), *їюда рѣч(ѣ) г(оспод)и ѡт(ь)ць нашѣ жалостан кс(ть) ѡ дрѣзѣм[ь] с(ы)нѣ* (176б), *вни в(ь)си рѣш(ѣ) ты єдинѣ заль кс(ть) въ нас(ь)* (176б), *иаковѣ же вѣш(ѣ) слѣпѣ* (177б), и *кто не послѣшаѣт[ь] г(лаго)ль мои да кс(ть) прок'лѣть въ вѣкы* (178а).

У § 19 постоје свега три једноставна поређења. Остварују се у оквиру комуникативних реченица, а обележје им је поредбена копула *іако* или *іакоже*:

- *ѡ братикъ моѡ поч'то мѣ вистѣ іако раз'воинника* (171б),

¹⁶ Овај део не постоји у М 241.

¹⁷ Језичко-ортографске особености преписа нису предмет детаљне анализе у овом раду, али као базне карактеристике наглашавамо: употребу оба полугласника, с тим што се дебело јер јавља само у неколико примера те се не може говорити о његовој системској употреби; танким јером се најчешће означава и слоготворно *р* и *л*; јери у овом препису углавном се чува на свим местима где му је по етимологији место, али су приметна и извесна одступања од нормe у смислу паралелне употребе графеме *и*; исто важи и за графему *јат* за коју смо уочили да се повремено мења са *ѣ* (чак и у случајевима истих речи).

- Ђгда слиша ѡаковъ гл(а)съ иисифовъ· и паде ниць на зем[ь]лю и выс(ть) тако мр'тавь г· час(ь)· и пакы вьста (177б),
- понеже вни мене кзпиль кс(ть) нь не имать ме какоже р(а)ба кзплен'на (172б).

Апострофа је присутна на крају текста када се браћа моле Богу да им услиши молбу и преобрати Венијамина:

в(ож)е wt(ь)ць наших[ь] аврамовъ иськовъ иаковаль ѡслиши н(а)съ w сѣм[ь] брате нашѣм[ь] (178б-179а),

а реторичким питањем Јаков изражава сумњу да је Јосиф жив:

аще ви ѡсифъ· живъ виль гдѣ ѡтаила ви се егова красота ил(и) гдѣ ви се егове речи ѡтаиле (173б-174а).

И Јосифово обраћање упокојеној мајци и Јаковљево обраћање неприсутном Јосифу дато је кроз комбинацију апострофа и реторичких питања. Ови делови текста утолико су значајнији што једино на овим местима долази до кумулације стиских фигура:

- ѡви мнѣ м(а)ти моа не вѣси ли что приех[ь] wt[ь] братик моѡ· рахилик рахилие м(а)ти моа еда можешъ прими ме ка себ(ѣ) въ гробъ да како горѣсти не тр'пью wt[ь] братиѣ моѡе (172а),
- w ѡсифе да з'веремъ лѣ твою красотѡ храних[ь]· w ѡсифе да з'вери ли ил(и) зем'ла твоѡ краснѣи wчи помрачише· w ѡсифе да вих[ь] и пѣтицѡ твоим[ь] гл(а)сом(ь) слишалъ· w кто толикѣ слъзы старосты моѡи предадѣ· w колѣкѡ горѣсть ср[ь]д[ь]це моѡ вькѡси какоже инь никѣто никогда (173б).

Трима метафорама Јаков казује да је Венијамин вожд, разговор и утеха његовој старости. У сва три случаја ради се о копулативној метафори¹⁸. У другом примеру метафоре су уланчане, а свака од њих наглашена је понављањем везника *и*, те је у овом примеру присутан и полисиндет:

- нь венијамина ми вѡставиѣ да вѡдеѣть вождѡ слѣпоти моѡи (175б),
- и то емѡ кс(ть) вождѡ и раз'говорѡ и ѡтеха старости его· (176б).

У два готово идентична примера запажена је персонификација – чаша која говори Јосифу имена његове браће:

- чашоѡ и в(ь)са мнѣ сказѡкѣѣ еже кс(ть) по васѣмк[ь] светѡ (176а),
- вни чѡждаѡѡ се како ч(а)ша сказѡкѣѣ емѡ (176а).

Једину синегдоху, остварену по моделу ”део—целина“¹⁹, а која се редовно употребљава у свим преписима овог апокрифа, пронашли смо у примеру:

да не вѡдеѣть рѡка наша на братѣ нашѣмъ (171б).

Појава полисиндета у складу је са брзим смењивањем радњи у оквиру приповедних целина. Дакле, везник *и* понавља се испред сваког глагола, што потврђују ови примери²⁰:

18 Уп. Ковачевић 2015, 19-20.

19 Уп. Ковачевић 2015, 49-52.

20 Овде се наводе само они сегменти текста у којима је полсиндетска веза изразито учестала.

- и покѣтъ ѿвсифъ дари братиамъ[ъ] своимъ[ъ] и поидѣ· и м'ного искавъ ихъ[ъ] и ѣдѣва вѣрѣтѣ ихъ[ъ]· и пришаде къ нимъ[ъ] и г(лаго)ла имъ[ъ] миръ вамъ[ъ] братиѣ моѣ и радость вѣ[ъ] в(тъ)ца вашего (171a),
- и вѣвр'гоше его· прѣвистъ въ ровѣ ·ѣ· д(ь)нѣи· и видѣвъше егѣпѣтене кѣпце пѣтемъ[ъ] идѣуще и рѣше да продадемъ его· да не вѣдѣтъ рѣка наша на братѣ нашемъ· нѣ нека заидѣтъ и ѣмрѣтъ въ чѣждѣи зем'лѣи· и из'ведѣше продаше его за ·ѣ· златиць· и рѣше кѣпцемъ[ъ] нич'то ка немѣ не г(лаго)лите· понеже магиианикъ кс(тъ) и хоцѣтъ в(а)съ ѡмагииати тако да ви из'мрѣтѣ а вѣнь да вѣдѣвѣтѣ· и тако вѣд[ѣ]хѣ его вѣуще гор'ко· и видѣ ивсифъ гробъ м(а)терѣ свок рахилик и припадѣ на гробъ плачѣщѣи и г(лаго)лющѣи (171b-172a).

Закључак

Одређење апокрифа као лажних, одбачених, тајних књига није утицало на нестајање ових дела, нити на потпискивања из употребе. Истовремено, никада није било дефинисано какав статус имају они апокрифи који својим заиста минималним изменама никако не нарушавају канонску паралелу. Али, очигледно је да су поједине библијске приповести биле изразито погодне за стварање неколиких варијаната и редакција апокрифа, те да се у насталим варијантама читавала и из њих рашчитавала она иста истина на којој, по дефиницији, инсистира канонски текст. Мултижанровска структура, фрагментарност, интеркултурни код, само су неки од разлога који су апокрифима омогућавали бољу перцепцију и континуитет. Као такви, они су могли имати не само текстулане, него и ликовне фрескописане паралеле²¹, управо у цркви из које су вековима прогањани.

Међу оне апокрифе који се истичу бројношћу преписа и постојањем у више рукописних традиција, можемо неизоставно убројати и апокриф о Прекрасном Јосифу, који је у српскословенској рукописној традицији забележен у до сада откривена 24 преписа. Карактеристике преписа условиле су њихово разврставање на четири групе, од којих се за основну групу узима она којој припада и препис који се чува у Народном музеју у Прагу. Као и остали преписи, и овај се може дефинисати апокрифом у ужем смислу речи, јер је евидентно да је његова библијска паралела приповест о Прекрасном Јосифу из старозаветне *Књиге постања*. Текстолошким поређењем овог преписа Š19 са преостала три преписа из исте групе, утврдили смо да је сличан препису Хлуд. 241, а да се редакторске измене заснивају на проширивању одређених сегмената текста. Такође, из предочене анализе би се могло закључити да су та проширивања потпуно функционална, и да никако не доводе до ометања тематско-сижејног плана примарног текста. Иако се Š19 не може квалификовати као препис који обилује стилским фигурама, испоставља се да се варирањем пре свега синтаксичког плана реализације фигура остварује повећана стилогеност израза.

21 Уп. Анђелковић, М., Пајић, С. 2011.

Издање прашког преписа апокрифа о Прекрасном Јосифу

Слово о Прекрасном Јосифу

XVII век, Праг, Народни музеј, бр. IX Н 16 (Š 19), 1706-179а.

[1706] Слово в прѣкрас'нѣмъ ивсифѣ.

в(тъ)чѣ в(лаго)сл(о)вы.

Иаковъ вѣшвъ зем[ь]лѣи хальдеис'ци. ѿмаше ѿ с(ы)новъ своих[ь]. старѣиши всѣх[ь] вѣш(ѣ) юда. и юнеиши вѣш(ѣ) всѣх[ь] ѿвсифѣ и вениамиѣ. и всѣ с(ы)нови иаковови пасѣху скоты въ горах[ь]. ивсифѣ же и вениамиѣ слѣжаху. въ домѣ в(тъ)цѣ своѣмъ. братиѣ же их[ь] зло помѣш'лаху им[ь]. въ единъ же вт[ь] д'ни рѣч(ѣ) ѿвсифѣ || [171а] къ в(тъ)цѣ своѣмъ в(тъ)чѣ пѣсти мѣ да поидѣ до вратиѣ моѣ да принесѣ им[ь] гаси и да виждѣ их[ь]. понеже дав'но их[ь] видѣлъ есам[ь] и мн(о)го ср[ь]д[ь]це моѣ волить в томъ. иаковъ же рѣч(ѣ) емъ с(ы)нъ мой ѿвсифѣ. ср[ь]д[ь]це моѣ не можѣтъ пѣстити тѣв(ѣ) да вт[ь]лѣдчиши се вт[ь] м(ѣ)не. паки ѿвсифѣ рѣч(ѣ). ср[ь]д[ь]це моѣ волить мѣ за вратикю мою нѣ да поидѣ и паки скоро въз'врати се ка тѣв(ѣ) в(тъ)чѣ. иаковъ рѣч(ѣ) съматраи поиди с(ы)нъ мой ѿвсифѣ нѣ въскорѣ въз'врати се ка м[ѣ]нѣ. и покѣтѣ ѿвсифѣ дари вратиама[ь] своим[ь] и поидѣ. и м'ного искавъ их[ь] и едѣва шврѣте их[ь]. и пришаде къ ним[ь] и г(лаго)ла им[ь] миръ вам[ь] вратиѣ моѣ и радость вт[ь] в(тъ)ца вашего. вни же къ немъ рѣше радѣи се ты в том[ь] понеже ты в(ь)са в(а)га его имаши. ѿвсифѣ же рѣч(ѣ) тако из'волилъ кс(тъ) вт[ь]цѣ нашъ. и съврати се в(ь)сы г(лаго)люще доврѣ ка нам[ь] пришалъ кс(и) да ѡвикмо его. да и н(а)сь вт[ь]цѣ нашъ с(ы)нове имат[ь] || [171б] и емше его виаху гор'ко. вни же м(о)лаше се им[ь] и г(лаго)лаше в вратик моѣ поч'то мѣ виете тако раз'воинника. в вратиѣ моѣ поч'то зло за доб'ро въз'дакте ми. в вратик да аще менѣ не милѣкте. да плачь и слѣзи в(тъ)ца вашего не милѣкте ли помените старость в(тъ)ца вашего в вратик моѣ. да не поменѣте ли каина вратаѡвницъ. юда рѣч(ѣ) не ѡвикмо его до сам'рти. рѣвим[ь] рѣч(ѣ) въвр'земо его въ ровъ. и въвр'гоше его. прѣвистъ въ ровѣ ·з̄· д(ь)нѣи. и видѣвшѣ егвптерѣ кѡпце пѣтем[ь] и дѣвце и рѣше да продадемъ его. да не вѣдѣтъ рѣка наша на вратѣ нашѣмъ. нѣ нека заидѣтъ и ѡмрѣтъ въ чѡждѣи зем'литѣ. и из'вѣдѣше продаше его за ·л̄· златицъ. и рѣше кѡпцем[ь] нич'то ка немъ не г(лаго)литѣ. понеже маганикъ кс(тъ) и хоцѣтъ в(а)сь вмагиати тако да ви из'мрѣте а вни да вдѣрег'нетъ. и тако вѣд[ѣ]ху его виоце гор'ко. и видѣ || [172а] ивсифѣ гробъ м(а)терѣ своѣ рахилиѣ и припадѣ на гробъ плачѣи и г(лаго)лющи ѡви мнѣ м(а)ти моѣ не вѣси ли что приех[ь] вт[ь] вратик моѣ. рахилиѣ рахилиѣ м(а)ти моѣ еда можѣшь прими мѣ ка себѣ в гробъ да клико горѣсти не тр'пѣлю вт[ь] вратиѣ моѣ. кѡпци же рѣш(ѣ) н(а)сь хоцѣтъ вмагиати. такоже рѣш(ѣ) нам[ь] пастирик и ем[ь]ше виаху его гор'ко и вѣд[ѣ]ху и прѣидоше великок морѣ и придоше въ егвпать и продаше его некоемъ вельмѡжѣ именем[ь] харѣю. и видѣ г(о)с(ь)подинъ его село крас'на и в васем[ь] мѡд[ь]ра и разѡм[ь]на. и пос(ь)тави его надъ васем[ь] домом[ь] своим[ь]. и выс(тъ) ѡ харѣи ·й̄· лѣт(ь). и видѣ его жена харѣѡва мѡд[ь]ра и село крас'на. ѿ испѣни се не из'рѣч(ѣ)н'наго стѡда лѡквиѣ мис'лѣи помѣш'лаше въ сѣв(ѣ) како его прѣлас(ь)титъ. и начѣтъ лице своѣ красѣтъ. и ризѣи своѣ стрѣкаты. еда ви како ѿвсифѣ др'звѣлъ къ неѣ. и втаи г(лаго)лаше || [172б] ка немъ вѣди съ м'ною. сы же целомѡдърны не въс'хоте нѣ г(лаго)лаше къ неѣ се же не сът'ворѣ неврѣд господинѣ моѣмъ. понеже вни менѣ кѡпилъ кс(тъ) нѣ не иматъ мѣ такоже р(а)ба кѡплен'на поставилъ мѣ кс(тъ) г(о)с(ь)подина домѣ своѣмъ. паки жена къ ѿвсифѣ г(лаго)лаше др'звѣи ка м[ѣ]не да наслаждѣ се твоѣи красѣти. азъ же мѡжа моѣго ѡвию тѣв(ѣ) г(о)с(ь)подина домѣ моѣмъ сътворѣ. и мн(о)го его но[в]дѣвѣ. съѣ же целомѡдърны не въс'хоте. и паки приз'вавъ его въ полатоу ка себѣ и г(лаго)ла ка немъ ѿвсифѣ аще не сът'вориши хотѣниѣ моѣго злою съмр'тнѡ ѡмрѣи. вни же рѣч(ѣ) къ неѣ азъ вдав'но и кце вт[ь] вратик моѣ. злою съмр'тнѡ ѡмрѣлъ есам[ь]. и прих[ь]вати его жена за рамо. и рѣч(ѣ) емъ не пѣщѣ т(ѣ)вѣ вт[ь] с[ь]дѣ до нѡвѣдеже сътвориши волю мою. ивсифѣ же съвр'же гор'нѡ ризѣ съ себѣ и из'вѣже в'нѣ. вни

же || [173а] въ с(е)вѣ помиш'лаше лѣзавик помисльи г(лаго)лѣ не могъ зрѣти въ домѣ моимъ[ъ] таковою красотѣ а лихак биты. и възды великимъ[ъ] г(а)сомь съ плачемъ и въ рѣкахъ[ъ] вѣждѣ ивсифовѣ др'жеце. и тѣ сьниде се множаство народа и егда придѣ харѣи мѣжь се и срѣте его съ плачемъ. и г(лаго)ла емѣ лѣж'ник г(лаго)лы г(лаго)лѣщи в[и]диши ли въз'любьленика твоего что хотѣаше сътворити мнѣ въ домѣ твоимъ. а ты въз'любилъ еси кверѣина ѡаа. и многие г(лаго)лы лѣж'ник повѣда емѣ еже всѣа диаволь въ ср[ъ]д[ъ]цѣ еи. и етъ же харѣи ѡсифа и вы его гор'ко дондеже и кос(ь)ти емѣ съкѣши нож'ниѣ. и пакы вѣвр'же его въ там[ъ]нищѣ:

Братиа же егда продаше ѡсифа вкр'вавише ризѣ его. и послаше ю в(ть)цѣ свокмѣ ѡаковѣ. сице г(лаго)лѣщи некои зверь вѣ изель ѡсифа. и мѣи стр'въ || [173б] его вбрѣтохомъ[ъ] и поз'насьмо ризѣ юго. яко то кс(ть) риза врата нашего ѡсифа. ѡаковъ же прикѣтъ ризѣ и гор'ко плакаше с(е) и сѣдини свок тр'заше г(лаго)лющѣи в ѡсифѣ да з'веремъ лѣи твою красотѣ хранихъ[ъ]. в ѡсифѣ да з'вери ли ил(и) зем'ла твоѣ красьникъ вчи помрачише. в ѡсифѣ да вихъ[ъ] и пѣтищѣ твоимъ[ъ] г(а)сом(ь) слышалъ. в кто толикиѣ салзы старосты можи прѣаадѣ. в коликѣ горѣсть ср[ъ]д[ъ]цѣ моѣ вкѣси такоже инь никѣто никогда. и с(ы)новом(ь) своимъ[ъ] г(лаго)лаше в безаконици повѣдаите ми гробъ въз'любьлен'наго ми с(ы)на ивсифа да и азъ придѣ на гробъ и ѡм'рѣ съ нимъ[ъ]. агг(е)ль во г(о)с(подь)нѣ въ с'нѣ пави се ѡаковѣ г(лаго)лющѣи на рѣкахъ[ъ] ѡсифѣ ѡмрѣти имаши. ѡаковъ не имѣше вери. нѣ г(лаго)лаше аще ви ѡсифа. || [174а] живѣ виль гдѣ ѡтаила ви се егова красота ил(и) гдѣ ви се еговѣ рѣчи ѡтаиле:—

ѡако вѣвр'же харѣи ѡсифа въ там'нищѣ. и выс(ть) въ там[ъ]нищи .г'. лѣта. и югда вьниде въ там'нищѣ. и вбрѣте въ неи слоугѣ и стол'ника ц(а)рѣва. и вѣа видѣста въ ѣдинѣ ноцѣ сань. ѣдинъ вид[е] пит'рѣ вѣждѣ носѣце а дрѣги вѣлѣ. ютрѣ же вѣа повѣдаста ѡсифѣ. ѡсифѣ прорѣче им[ъ] ѣдиномѣ главоу вт[ъ]сѣкѣтъ рѣч(е) а дрѣгого великои части прѣдадѣтъ. и семѣ рѣч(е) дрѣже и мене не завѣди некогда. и такоже рѣч(е) тако и выс(ть) им[ъ]. минѣвѣшѣ же врѣмени многѣ по семѣ[ъ]. видѣ фаравнѣ ц(а)рь сань зѣло страшанѣ и искаше чл(о)вѣка кто можѣтъ разѣмети сьнѣ его. и повѣда емѣ слѣга вивѣшиа не(к)огда²² въ там[ъ]нищи. рѣч(е) ѣдинъ кверѣинѣ ки егоже вѣвр'же харѣи въ там[ъ]нищѣ. и азъ вѣхъ[ъ] тѣ съ дрѣгомъ[ъ] моимъ[ъ]. и вѣа сьнѣ видѣсмо и повѣдас'мо емѣ. и внѣ нам[ъ] прорѣч(е) || [174б] и кже рѣч(е) тако выс(ть). и повеле ц(а)рь из'вести вѣсифа из' там'нище и вѣанахѣ его и вѣспиташе .ѣи. д(ь)ни и пакы привѣдоше его къ ц(а)рѣ. и виде его ц(а)рь крас'наа зѣло и рѣч(е) емѣ аще ми проповѣдакиши сань мои дамъ[ъ] т(ѣ)вѣ имѣник мн(о)го. понеже великѣ страхъ[ъ] видѣхъ. ивсифѣ рѣч(е) повежда мѣи и азъ т(ѣ)вѣ скажѣ в немъ[ъ]. и рѣч(е) ц(а)рь фаравнѣ видѣхъ сань изиде .з. виволь чр'нехъ[ъ] и поадоше всѣ воловѣ по вѣсенѣ землѣи вт[ъ] востока до запада. ѡсифѣ же рѣч(е) малѣ страхъ[ъ] въ с'нѣ видѣлъ еси нѣ павѣ великѣ страхъ[ъ] в[и]диши. понеже з. летѣ вѣдѣтъ гладѣ крѣпакъ по вѣсенѣ вѣселен'неи. слышав' же се ц(а)рь. и ѡжасѣ с(е). и тогда да(с)тъ ивсифѣ дащѣрь свою и прѣдасть емѣ в(ь)се ц(а)р(ь)ство свое. и постави его ц(а)ра. и пакы рѣч(е) емѣ такоже прорѣч(е) сань тако крѣпи и всѣ ц(а)р(ь)ство а мене вѣспита и вѣместо в(ть)ца своего.

Слышавѣ харѣи тако вѣц(а)ри се ѡсифѣ || [175а] ѡвоа се и рѣч(е) къ жѣни своѣи что сътворимъ[ъ] ѡсифѣ нашѣ вѣц(а)ри се. и хоцѣтъ намъ[ъ] зѣло въздати. слышавѣши же се жѣна и начѣтъ повѣдати емѣ в(ь)сѣ истинѣ. и пакы рѣч(е) жѣна аще не вихъ[ъ] тако сътворила не ви внѣ ц(а)рь виль. и харѣи придѣ ка ц(а)рѣ ивсифѣ. и рѣч(е) емѣ пом(ил)зи мѣ г(оспод)и и прости сьгрѣшила ти есамъ[ъ] понеже жѣнѣ свою послѣшахъ[ъ] и мнѣхъ[ъ] да кс(ть) истина. нѣ сьд[ъ]мъ ми повѣда вѣсѣ истинѣ. нѣ прости ми ти. ѡсифѣ же рѣч(е) ка харѣю на сѣм[ъ]ни се вратѣ рави ти есамъ[ъ] виль. и прости емѣ в(ь)са. ц(а)рь же ивсифѣ раз'даде зѣло по вѣсемѣ ц(а)р(ь)ствѣ своѣмъ[ъ] еж(е) продають жито да ва се ц(а)рѣ продають и начѣтъ .г. го възимати даны и тако сьвирашѣ жито. за с. мѣ наста гладѣ. и ѡдрѣжа жито до г. го лета. пришадѣшѣ же. гмѣ летѣ. начѣтъ продавати. || [175б] и тѣ прихѣждахѣ людѣ вт[ъ] вѣсѣхъ[ъ] странѣ

22 У рукопису грешком пише негогда.

зѣм'лѣ· такождѣ слышав'ше и с(ы)нови иаковови· и рѣш[е] поидѣмо и мѣи къ ц(а)рѣ фаравнѣ
 принѣс(ь)ти хрѣнѣ с(е)вѣ· иаковъ рѣч(е) поидѣте в(ь)си нѣ вѣниамина ми вставите да
 вѣдѣте вождѣ слѣпоти моѣи· и в(ь)си с(ы)нови его рекоше мѣи себи принѣсѣмо· а нѣмѣ кто
 принѣсѣтъ· такождѣ и вѣси кѣп'но поидоше· ѿвсифъ аще и въ там[ь]ници вѣш(е) нѣ
 вѣниамина вѣсѣгда жалашѣ· и такождѣ придоше вѣси с(ы)нови иаковови· и егда их[ь] видѣ
 ц(а)рѣ ѿвсифъ и рѣч(е) въ ср[ь]д[ь]ци свокмѣ· здравии ѡбинице моѣ· и егда видѣ вѣниамина и
 вѣниде въ полатѣ· и плака се гор'ко г(лаго)лющїи въ ср[ь]д[ь]ци свокмѣ· в влѣзе т(ѣ)вѣ
 вѣниамина еже зриши ввразѣ в(ть)ца нашего· и паки сѣд(е) на прѣстоле· и вѣпроси их[ь]
 вт[ь] кок зѣм[ь]лѣ ви есте· вни же рѣш(е) емѣ вт[ь] зѣм[ь]лѣ халѣдѣисѣкїк· || [176а]
 с(ы)нови иаковови ес'мо· ѿвсифъ рѣч(е) им[ь] вѣси ли есте с(ы)нови иаковови и толико лїи
 в(ь)сѣ кс(ть) ·аї· вни же рѣш(е) емѣ вѣш(е) и дрѣгы десѣтѣ· нѣ з'вѣри изѣдоше его· и
 вѣпроси ѿвсифъ что имѣ емѣ вѣш(е) вни же рѣш(е) ѿвсифъ· тако слыша вѣниаминъ егда
 вѣспомѣнѣше ѿвсифа и вѣс'п(л)ака²³· и рѣч(е) кще м[л]а[д]ь кс(ть) и лѣдѣ сѣго ради плачѣтъ· и
 паки рѣч(е) ц(а)рѣ къ ним[ь]· нич'то же лаж'но нѣ повѣдайте ми· понѣже имама[ь] едина
 чашоу и в(ь)са мнѣ сказѣтъ еже кс(ть) по вѣсѣмк[ь] свѣтѣ· ї аще ви есте с(ы)нови иаковови
 вни мнѣ скажетѣ· и рѣч(е) слѣгам[ь] принѣсѣте ми чашоу· и принѣсоше слѣгы емѣ чашѣ· и
 ѡдари вѣ нѣ прѣстолю· и рѣч(е) вѣистинѣ в(ь)си с(ы)нови иаковови· и паки ѡдарашѣ вѣ чашоу·
 и призивашѣ вѣсакого по имѣнѣ иакоже знаашѣ их[ь]· и вни чѣждахѣ се како ч(а)ша сказѣтъ
 емѣ· || [176б] и падоше и пише· и дасть им[ь] жито и паки ц(а)рѣ рѣч(е) слѣгам[ь] вѣвр'зѣте
 сїю чашоу вѣ тобары вѣниаминови таин'но· и егда поидоше· тогда паки рѣч(е) слѣгам[ь]
 вратить их[ь] изыщѣте чашоу· вт[р]оци же рѣш(е) им[ь] вратите се пон[е]же погнѣла кс(ть)
 ч(а)ша ц(а)рѣва еже в(ь)сѣ сказѣтъ ц(а)рѣ· и вѣис'каше вѣсѣ тобарѣ· и вѣврѣтоше ю вѣ
 тобары вѣниаминови· и привѣдоше их[ь] вѣсѣх[ь] къ ц(а)рѣ и рѣч(е) им[ь] ц(а)рѣ азѣ слышалъ
 есам[ь] в[ь]т[ь]ца вашего и в(ь)сѣ его ради любаз'но прих[ь]· нѣ поч'то крадѣте мѣ· вни в(ь)си
 рѣш(е) ты едина заль кс(ть) вѣ нас(ь)· т(о)го злом[ь] и накажи такови и дрѣгы вратѣ вѣш(е)
 в(ь)са зла творашѣ и зло емѣ дасть в(о)г'ь· и рѣч(е) ц(а)рѣ азѣ ѡдрѣжѣ его понѣже мѣнѣ краль
 кс(ть) да вѣдѣте м(ь)нѣ ровѣ· и пришадѣ ѿуда рѣч(е) г(о)споди вт(ь)цѣ нашѣ жалостан
 кс(ть) в дрѣзем[ь] с(ы)нѣ· и то емѣ кс(ть) вождѣ и раз'говорѣ и дрѣха старости его· ты
 ѡдр'жав'ши его || [177а] то сѣще в(ть)ца нашего вѣ гробѣ вѣлагакши· ц(а)рѣ рѣч(е) поидѣте
 и р'ците в(ть)цѣ вашѣмѣ· да придѣте ка м[ь]нѣ и азѣ пѣщѣ емѣ с(ы)на· и вїи придѣте сѣ
 ним[ь] и дам[ь] вам[ь] жито без' ценїи и поидоше и егда придоше къ в(ть)цѣ свокмѣ и
 вѣпроси вт(ь)цѣ их[ь] за вѣниамина· вни в(ь)са зла в нѣм[ь] г(лаго)лахѣ· иаковъ плачѣще
 рѣч(е) им[ь] в вѣзаконици нѣ ви лїи вам[ь] доста ѡ ѿвсифѣ нѣ и вѣниамина ми погѣвисте· ѿуда
 придѣ и повѣда како емѣ рѣч(е) ц(а)рѣ да придѣте иаковѣ и пѣщѣ емѣ с(ы)на·

Егда вт(ь)пѣсти ѿвсифъ вратию свою и вѣвѣде вѣниамина вѣ таиницѣ свою и рѣч(е)
 емѣ· сѣ слызѣми· в вѣниаминѣ да нѣ поз'наѣши лїи ѿвсифа в(ра)та свокго и км[ь]ше сѣ рѣками
 за гр'ло вѣба плачѣще се· и паки повѣда емѣ ѿвсифъ вѣсѣ истинѣ в нѣм[ь] како вѣс(ть)· и паки
 вѣдѣнѣ его вѣдѣжѣми ц(а)рѣвскими· и пос(ь)ла его вѣ срѣтѣнїе в(ть)цѣ свокмѣ· и егда срѣте
 иакова || [177б] и вратию· и нѣ поз'наше его· и повѣда иаковѣ с(ы)нѣ твои ѿвсифъ тако ц(а)рѣ
 кс(ть) вѣ кѣп'нѣ· слышавѣши же се иаковѣ и рѣч(е) къ с(ы)ном(ь) своим[ь] в вѣзаконици
 тако ли сѣтвористе старости моѣи вни же рѣш(е) емѣ аще нѣ вѣс'мо тако сѣт'ворили гдѣ ви
 вни ц(а)рѣ вѣль, по сѣм[ь] придѣ ѿвсифъ на срѣтѣнїе в(ть)цѣ свокмѣ·

Егда слыша иаковѣ гл(а)сѣ ѿвсифовѣ· и паде ницѣ на зѣм[ь]лю и вѣс(ть) тако мр'тавь
 г· час(ь)· и паки вѣста· и вѣс(ть) иаковѣ сѣ ѿвсифомѣ вѣ кѣп'нѣ ·зі· лѣт(ь)· и вратию свою
 ѡкрѣпїи· и дасть вѣсѣм[ь] зѣмьлѣ и градовѣ· а вѣниаминѣ боаша дасть вѣсѣх[ь]· и роди
 ѿвсифъ вѣ кѣп'нѣ в· с(ы)на ефрема и манасїю· и кгда вѣс(ть) врѣмѣ скончати се иаковѣ·
 и принѣсе ѿвсифъ вѣба с(ы)на свога на в(лаго)сл(о)вѣнїе иаковѣ в(ть)цѣ свокмѣ· иаковѣ же
 вѣш(е) слѣпѣ и вѣсѣза манасїю· рѣч(е) ѿвсифъ· || [178а] в(ть)чѣ в(ть)чѣ то кс(ть) маньши
 с(ы)нѣ мои манасїа в(лаго)сл(о)ви ми ефрема· иаковѣ рѣч(е) аще иманьши с(ы)нѣ кс(ть)

23 У рукопису је исписано вѣс'пака.

в(лаго)сл(о)вѣникъ в(о)жиѣ на нѣм[ъ] да ксть· и в(лаго)сл(о)вѣникъ в(тъ)ца нашегѣ аврама ꙗко исака и вт[ъ] мѣнѣ иакова и в(ъ)са братиѣ в(тъ)ца егѣ да в[ъ]дѣтъ ѣмъ въ послѣшаник· и кто не послѣшаѣтъ[ъ] г(лаго)ль мои да кс(тъ) прок'летъ въ вѣкы· егда слыша вѣниаминъ ꙗко прикѣтъ в(лаго)сл(о)вѣниѣ манасиѣ с(ы)нѣ вр(а)та егѣ· вѣнидѣтъ ненависть въ ср[ъ]д[ъ]цѣ егѣ· и събраа множа с(ъ)тъво вѣи и придѣтъ на ѿисифа и манасию· и ратовашѣ се съ ним[ъ] и пленовашѣ землю их[ъ]· и в(ъ)са братиѣ хвѣтахъ егѣ и привождѣхъ ка манасиѣ ц(а)рѣ· манасиѣ же пращашѣ ѣмъ· и г(лаго)лашѣ ѣмъ вѣниаминѣ в(тъ)ци наши крѣвь не пролиашѣ· аврам[ъ] ꙗко исака иаковъ· ни азъ не хощѣ пролиати· нь покори се и живи съ братику свою· внь не хотѣашѣ нь пакы || [178б] вт[ъ] хождашѣ и събирашѣ вѣи и велика зла творашѣ· и вѣса братиѣ събавѣши се· и пакы схватишѣ вѣниаминѣ и приведошѣ егѣ ка манасиѣ ц(а)рѣ· и ставишѣ егѣ посрѣдѣ их[ъ]· и рѣч(ѣ) ѿуда къ братиѣи своѣи братикъ мои что сътворимо сѣмъ братѣи нашему· еже прѣстѣпакъ заповѣдъ в(тъ)ца нашегѣ аврама еже выс(тъ) ѿгодъникъ в(о)жѣи· и вѣветованик[ъ] роди исака· ꙗко исака роди ѿакова в(тъ)ца нашегѣ· и тѣ в(лаго)сл(о)вѣи манасию с(ы)на вр(а)та нашегѣ иисифа· и дасть нам[ъ] господина егѣ да с'мо ѣмъ в(ъ)си на послѣшаник· а сы вратъ нашъ не хощѣтъ послѣшати· а в(тъ)ци наши крѣвь не пролиашѣ· и вѣса братиѣ рѣш(ѣ) да сътворимо мольбѣ къ в(ог)ъ вт[ъ]цѣ нашиих[ъ] да в(ог)ъ из'вѣтитъ ниѣи вт[ъ]т негѣ и рѣш(ѣ) вѣси покори се вѣниаминѣ и вѣрати се· и не вѣс'хотѣ нь имашѣ ·з· с(ы)новъ и тѣх[ъ] заѣи ѿчашѣ, такождѣ в(ъ)си рѣш(ѣ)· в(ож)ѣ вт[ъ]цѣ || [179а] нашиих[ъ] аврамовъ исаковъ иаковъ ѿслыши н(а)сь в сѣм[ъ] вратѣ нашему· тогда вѣниаминъ надѣу се· и вѣси г(лаго)лахъ помени се вѣниаминѣ и вѣз'врати се внь же не хотѣашѣ нь скр'жеташѣ зѣвы на вѣсѣх[ъ]· и такождѣ рас'падѣ се посрѣдѣ их[ъ]· и с(ы)нови егѣ вт[ъ] негѣ заль вѣбичѣи примишѣ и сѣмѣ их[ъ] амалика мѣчитѣла на горѣ прострѣтик[ъ] рѣкъ своих[ъ] крѣста вѣраз'но· в(ог)ъ нашему· сл[а]ва въ вѣкы· аминь·

Извори

XV век, Москва, Државни историјски музеј, збирка А. И. Хлудова, бр. 241, 46а-51а; 1520. година, Загреб, Архив ХАЗУ, бр. IVa24, 25б-28а; XVI-XVII век, Загреб, Архив ХАЗУ, бр. IIIa43, 244а-252а; XVII век, Праг, Народни музеј, бр. IX H 16 (Š 19), 170б-179а.

Литература

Анђелковић, М. (2006): *Слово о смрти Јосифовој у српском препису из 1633. године*, Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор, Књ. 72, св. 1-4, 111-124.

Анђелковић, М. (2009): „Интеркултурна структура света апокрифа“, Зборник радова са међународног научног скупа Српски језик, књижевност, уметност, Књ. 2, Интеркултурни хоризонти: јужнословенске/европске парадигме и српска књижевност [одговорни уредник Драган Бошковић], Крагујевац : Филолошко-уметнички факултет : Скупштина града, 39-44.

Анђелковић, М., Пајић, С. (2011): *Прича о прекрасном Јосифу: заједничка тема српске црквене литературе и сликарства прве половине 18. века*, Друштвене кризе и (српска) књижевност и култура, ур. Д. Бошковић и М. Анђелковић, Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац, 263-281.

Анђелковић, М. (2013): *Непознати препис апокрифа о Прекрасном Јосифу из збирке Соколов*, Филолог, Бања Лука Филолошки факултет, Бања Лука, стр. 81-87.

Бошков, М. (2000): *Палеја са тумачењима у српској књижевној баитини*, Осам векова Хиландара. Историја, духовни живот, књижевност, уметност и архитектура, Научни скупови Српске академије наука и уметности, ХСV, Одељење историјских наука, књ. 27, Београд, 403-414.

Burchard, Ch. (1980): *Joseph und Aseneth serbisch-kirchenslawisch. Text und Varianten*, Dielheimer Blätter zum Alten Testament, 2, Dielheim, p. 1-45.

Burchard, Ch. (1987): *The Present State of Research on Joseph and Aseneth*: J. Neusner - P. Borgen - E. S. Frerichs - R. Horsley, *New Perspectives on Ancient Judaism, II, Religion, Literature, and Society in Ancient Israel, Formative Christianity and Judaism*. Ancient Israel and Christianity, Lanham - New York - London.

Грицкат, И. (2004): *Студије из историје српскохрватског језика*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.

Бамић, А. (1950): *Два проблема из старе хрватске књижевности: I. Тко је написао приказање Како братја продаше Јозефа?*, Грађа за повјест књижевности Хрватске, бр. 18, Загреб, стр.145-173.

Ђорђевић, П. (1990): *Историја српске ћирилице*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.

Яцимирский, А. И. (1921): *Библиографический обзоръ апокрифовъ въ южнославянској и русској письменности* (Списки памятниковъ), Выпускъ I. Апокрифы ветхозавѣтныя, Петроградъ.

Јовановић, Т. (2005): *Апокрифи. Старозаветни, према српским преписима*. Приредио и на савремени језик пренео Томислав Јовановић, Библиотека Стара српска књижевност у 24 књиге, књига 23, I том, Просвета – Српска књижевна задруга, Београд 2005.

Ковачевић, М. (2015): *Стилистика и граматика стилских фигура*, Јасен, Београд.

Петканова, Д. (1992): *Слово за Прекраснија Јосиф*, Старобългарска литература. Енциклопедичен речник, София: „Петър Берон“, стр. 419.

Трифунковић, Ђ. (1990): *Азбучник српских средњовековних књижевних појмова*, друго допуњено издање, Нолит, Београд.

Maja M. Andelković

PRAGUE TRANSCRIPT (Š 19) OF THE *LETTER ON VENERABLE JOSEPH*

As a genre, apocrypha were originated within the intercultural code. With its fragmentary and dynamic narration it enables an easier reception. Contrary to their non-canonical status, apocrypha were quite commonly rewritten and used for reading. Some of them are preserved in various manuscript traditions, in more than one form and editions, among which is *The Letter on Venerable Joseph*. The paper analyzes Prague transcript (Š 19) on Venerable Joseph, as one of the transcripts of the primary apocrypha collection in Serbo-Slavonic manuscript tradition. By analyzing the transcript, its place in the primary collection has been established, while its comparison with the three remaining transcripts highlighted editorial differences and specific changes. Likewise, stylistic features of the text have also been taken into account, as well as syntactic variations in stylistic features. The conclusion offers the edition of Š19 transcript.